

«Svart på vitt» - aktuell gratisbok om mer enn 4 000 som fikk «skjærmsjukan» på 80- og 90-tallet

Denne teksten ble først publisert som bloggpost på <http://einarflydal.com> den 30.04.2019

Jeg har i tidligere bloggposter noen ganger omtalt den store «skjærmsjukan». Den herjet nærmest som en mangeårig epidemi i Sverige - med forgreninger til både Norge, USA og Kanada, altså de landene som var ekstra tidlig ute med innføring av *kontorautomasjon*, som det het den gang.

Årsaken til at tusenvis fikk helseplager, mange for resten av livet, viste seg å være de elektromagnetiske feltene fra datidas dataskjermer. Epidemien er antakelig ikke over, men har blitt en slags ny normaltilstand: den del folk har disse plagene - slik er det bare.

Men nå har vi fått en ny runde med slike og kraftigere symptomer i takt med utplasingen av dagens smartmålere.

Nå kan du laste ned boka «Svart på vitt, Röster och vittnesmål om elöverkänslighet», en svensk bok på 221 sider som har vært utsolgt fra forlaget i mer enn 10 år. I den får du 450 tidsvitners egne fortellinger, sortert, systematisert og kommentert av de to som reddet dette unike materialet fra en skuff i et departement, Rigmor Granlund-Lind og John Lind. Boka er fra 2002, men har mye å fortelle oss i dag.

Jeg var nylig begynt i Teledirektoratet og jobbet med nettopp dette - kontorautomasjon - da jeg for første gang hørte om at enkelte av «skrivdamene» i de nye skrivestuen og «punchedamene» som registrerte hullkort til datidas datamaskiner fikk utslett, ble slappe og fikk hodepine. Det må ha vært i 1983 eller -84. Forskerne trodde det kunne ha med støv, sigarettøyk og eksos å gjøre - i kombinasjon med de sterke ladningsforskjellene mellom ansikt og skjerm. Spesielt husker jeg man forsket på damene som jobbet i Telegrafverkbygningen i Bergen.

Det interessante i dag er kanskje først og fremst å se hvordan myndighetene og forskerne reagerte da «skjærmsjukan» herjet utover på slutten av 1980-tallet og under hele 1990-tallet. Parallellene til dagens situasjon med AMS/smartmålerne er påtakelig - bortsett fra at det den gang ble satt i gang store forskningsinitiativer for å finne ut av problemene:

Boka «Svart på vitt» viser hvordan myndighetene tok saken alvorlig, fikk samlet inn materiale og satte ut forskningsprosjekter for å undersøke saken. Til undersøkelsene fikk de betydelig hjelp av forskere som forsøkte å forstå dette nye og merkelige fenomenet - med større eller mindre hell. For forskerne var like fordomsfulle som hvem som helst andre etterhvert ble: De var gjerne ingeniører som kunne sin elektrofysikk, men kjente ikke til all den biologiske forskningen som kunne forklart fenomenet for dem. Alt - ikke minst de mange ulike symptomene - virket bare aldeles urimelig på dem. Og forskningen med forklaringene fantes først og fremst på språk man ikke leste: tysk og slaviske språk. De mange tidsvitnene forteller de mest utrolige historier om banale feil forskerne gjorde, og hvor utilsnakkelige de gjerne kunne være i sin egen tro på faglig fortrefelighet.

Verdens mest kjente "skjærmsjuk"? Per Segerbäck, tidligere mobiltelefoni-utvikler hos Ericsson med sin stråleskjermingsdrakt (foto: Popular Science 2010)

Etterhvert kom benektelsene - benektelsene for at de mange syke kunne ha blitt syke av noe ved skjermene som de hadde tatt i bruk: Forskerne som ikke fant noe, fikk støtte fra næring og forvaltning. At man ikke fant noen årsak i teknologien, passet jo med det budskapet man ønsket å høre. At noe skulle være galt med teknologien, som blant annet ble levert av Sveriges teknologiske flaggskip, telekomgiganten L. M. Ericsson, skapte «kognitiv dissonans». Teknologioptimismen rådet. Vi levde i det teknologiske framskrittets tidsalder. Kontorautomasjon var et prosjekt som var «too big to fail».

De forskerne som derimot fant årsakene i teknologien, fikk støtte av fagforeningene, som jo hadde problemene på kroppen og trengte praktiske løsninger. Det resulterte blant annet i at fagforeningen for offentlig kontoransatte, TCO, engasjerte seg og fikk etterhvert definert en ny teknisk norm for hvor kraftige elektromagnetiske felt som skulle tillates fra dataskjermer. TCO-standarden ble en verdensstandard. I dag er det TCO-standarden man følger - ganske naturlig.

Ericssons meget populære terminal-serie: Alfaskop

En av disse forskerne var dermatologen Olle Johansson, som tidlig fant reaksjoner i huden fra skjermene, selv når forsøkskaninene ikke ante om skjermene sto påslått eller ikke. Hans forskning ble viktig verden over, og var begynnelsen på hans enorme produksjon på rundt 1 500 vitenskapelige artikler. Men det var ikke nok:

De som ble rammet, ble gradvis omdefinert fra å være normale mennesker som var blitt utsatt for noe som normale mennesker ikke er skapt for å tåle, til å være funksjonshemmede som var blitt rammet av «el-overfølsomhet», en slags underlig lidelse man ikke forsto årsakene til, og som kanskje først og fremst lot til å ha sammenheng med angst for moderne teknologi.

Boka «Svart på vitt» inneholder noen interessante oppsummeringer og noen analyser av symptomer, men den består for det meste av utvalgte og systematiserte sitater fra de egenrapportene som rundt firehundreogfemti personer på oppfordring sendte inn til myndighetene - av et anslått antall på 4 000 «skjærmskadade». De skulle analyseres av det svenske arbeidsforskningsinstituttet.

Konsekvenser skulle selvsagt også trekkes, men så rant det hele ut i sanden av ukjente grunner - slik det også skjedde i Norge etter Kvikk-saken og radar-saken. Noe må ha blitt for vanskelig for å noen.

Da jeg leste boka i 2014, gjorde det mest inntrykk å lese personlige beretninger om vanskene i dagliglivet. Etter hvert har jeg kommet i kontakt med mange i Norge som har tilsvarende historier å fortelle, og etter at smartmålerne ble plassert ut, har jeg slike tilfeller på telefonen nesten hver dag. Det mest hjerteskjærende å få på tråden, er de som bor i en sokkelleilighet med ti-tyvetalls målere som står tett i tett på andre siden av veggen og sender sine sterkt pulsede, polariserte signaler kontinuerlig. Flere personer kan merke på sekundet når nettselskapet setter i gang å «melke» målerne for forbruksdata eller oppdaterer programvaren. Det kjenner de på kroppen.

Fortsatt fins det folk i Sverige som ble skadet den gangen under den store «skjærmsjukan», og som lever under vanskelige forhold, f.eks. i campingvogn uten strøm. Mange av dem kan knapt komme seg til butikken uten å måtte bruke dager på å komme til hektene igjen. Et at de mest omtalte tilfellene er Per Segerbäck (bildet), den forhenværende mobiltelefoni-utvikleren fra Ellemtel, kommunikasjonsgiganten Ericsson sitt datterselskap, som er ekstremt sensitiv og lever isolert på en gård i skogen. Han var en av 30 i samme utviklingsavdeling hos Ellemtel som ble syke. I 2010 ble han gjenstand for en reportasje i Popular Science ([Popular Science, 4. mars 2010](#)). Artikkelen virker

i dag - bare 9 år seinere - ganske gammelmodig i sin omtale av hva forskningen vet. For det har skjedd en kunnskapsrevolusjon.

Lite er lært - heller ikke at det haster

Den store forvandlingen av denne teknologien som et mulig helseproblem til utdefinering av de rammede som offer for angst foregikk opp gjennom 1990-tallet. Det er en prosess man får stort innblikk i av å lese «Svart på vitt». Det er derfor mye å lære i denne boka om det som foregår i dag:

For symptomene vi finner hos en god del folk som har fått ny strømmåler i hus, er omtrent de samme nå som den gang. Det gjelder også folk som aldri før har hørt at man kan få helseplager av elektromagnetiske felt og stråling. De kan altså ikke være forutinntatte. Symptomene har ikke forandret seg stort, og når noen først har fått disse plagene, har plagene, nå som før, en tendens til å holde seg og heller bli verre enn bedre. Det skulle derfor haste med tiltakene, men myndighetene ser ut til å ta seg god tid.

Selv om myndighetene står på stedet hvil, er forskningen kommet et godt stykke lenger. Vi vet mer om de biologiske prosessene og har derfor gode forklaringer på helseplager som den gang på 1980- og 1990-tallet og godt inn mot 2010 ble klassifisert som «uforklarlige», og derfor overlatt til psykiatrien. Nå vet vi at menneskeskapte elektromagnetiske felt kan frambringe dem, og vi vet til og med fra detaljerte forsøk at dagens polariserte, pulsede, sterkt varierende felt fra mikrobølger virker langt mer ødeleggende enn den typen elektromagnetiske felt som knyttes til strømmettene som man tidligere var opptatt av (Panagopoulos 2019).

Uforstanden hos myndighetene er likefullt omtrent samme. Myndighetene er til og med mer avvisende i dag. Dogmet om angst som eneste mulige forklaring har festet seg, og blokkerer for rasjonelle beslutninger på folkehelseområdet: For mente man at det fins en reell skadeårsak i strålingen fra målerne, hvordan kan det da forklares at ikke hele prosjektet stanses? Og hvordan kan det ellers ha seg at dersom du får fritak for AMS-måler - av helsemessige grunner - så skal du likevel måtte tåle at naboenes målere står og sender døgnet rundt - i veggen inn mot din leilighet?

Den eneste forklaringen er at myndighetene baserer seg på at AMS-måleren ikke kan være den reelle kilden til helseplager eller sykdommer. Jeg skriver *baserer seg på* - ikke *tror*. For jeg tror at de vet bedre nå, men er fanget av prosessene de er inne i og de føringene som disse gir dem.

Det er i så fall feigt. De har mye å lære av å lese tidsvitnesbyrdene i «Svart på vitt».

Last ned boka her

Forfatterne og forlaget har gitt sitt samtykke til at jeg distribuerer boka gratis. Laster du den ned, så send gjerne en femtilapp. Den går til driften av min EMF-virksomhet. Du sender til bankkonto 9713 35 93539 eller VIPPS til 90049913 (som viser et annet kontonummer).

Du kan laste ned boka i to formater: PDF eller EPUB. EPUB er et åpent e-bokformat for nettlæsere, nettbrett etc. der du kan «bla», velge skriftstørrelse og gjøre notater ([Wikipedia](#)).

[For nedlastning, gå til bloggposten.]

Boka er ikke tilgjengelig på papir. En engelsk versjon har i flere år vært tilgjengelig på nettet. Nå finner du den her. [Gå til bloggposten.] Den engelske utgaven er utstyrt med en del fotnoter som den svenske originalutgaven mangler.

Annen dokumentasjon på svensk

Diverse litteratur på svensk finner du her: <https://eloverkanslig.org/bocker/>

En personlig skildring i detalj skrevet av en EDB-operatør som ble rammet av de nye

dataskjermene, både fra produsentene Ericsson og fra Facit, finner du her:

<http://gsblogg.singstrand.se/2018/04/03/kul-pa-jobbet-och-mindre-kul/> Hans beretning om hvordan han tapte saken i den svenske Trygderetten er oppsiktsvekkende, men antakelig ganske lik de sakene som har vært behandlet i Norge: Rettssystemet har ganske enkelt stolt på dem som har benektet noen sammenheng, og de som har ført forskning i marken har ikke klart å vinne fram.

Mine øvrige bloggposter der «skjærmsjukan» er nevnt sammen med flere referanser til bøkene som den gangen ble skrevet om saken, finner du her: <https://einarflydal.com/?s=skjærmsjukan>. Saken er også omtalt her: <https://einarflydal.com/2017/04/04/praktisk-forstehjelp-nar-du-blir-syk-av-installert-smart-maler/>.

Einar Flydal, den 30. april 2019

PS. Historien om hvordan den engelske oversettelsen av «Svart på vitt» ble finansiert, er i seg selv interessant. Rigmor Granlund-Lind og John Lind fortalte den til meg i en epost i 8.3.2016:

«Översättningen har en egen historia. Ett förmöget par blev båda svårt elöverkänsliga när de inrättade en filmstudio i sitt hus med allsköns elektronik. De betalade översättningen till engelska, och när boken tryckts köpte de ut hela upplagan och gav böckerna till oss för distribution.»

Referanser

Panagopoulos, Dimitris J.: Comparing DNA damage induced by mobile telephony and other types of man-made electromagnetic fields, Mutation Research-Reviews in Mutation Research 781 (2019) 53–62

Granlund-Lind, Rigmor & Lind, John: Svart på vitt, Röster och vittnesmål om elöverkänslighet, Mimers Brunn Kunskapsförlaget 2002. Engelsk oversettelse: «Black on White. Voices and Witnesses about Electrohypersensitivity. The Swedish experience», 2005